

Kotouttamisohjelma

2022-

Sisällys

- 1 Johdanto**
- 2 Käsitteet**
- 3 Kotouttamisohjelma**
- 4 Maahanmuuttajat Sipoossa**
- 5 Kotouttamisen edistäminen**
  - 5.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus**
  - 5.2 Peruskoulu**
  - 5.3 Kotoutumiskoulutus**
  - 5.4 Työllistymisen tukeminen**
  - 5.5 Kulttuuri- ja vapaa-aika**
  - 5.6 Lapsiperheiden sosiaalityö**
  - 5.7 Aikuissosiaalityö**
  - 5.8 Ikääntyneiden ja vammaisten palvelut**
  - 5.9 Maahanmuuttajapalvelut**
  - 5.10 Terveystieteiden palvelut**
- 6 Kotouttamisohjelman päivitys**
- 7 Lähteet**

1 Johdanto

Maahanmuuttaja on yleisnimitys eri syistä Suomeen muuttaneille ihmisille ja pitää sisällään hyvin erilaisista syistä ja kulttuureista maahan muuttaneita. Maahanmuuttajia mm. ovat työperässä muuttanut osaaja, perhe syitä muuttanut puoliso ja kansainvälistä suojelua saanut henkilö. Ryhmä on moninainen ja erot työllisyydessä, koulutuksessa, osallistumisessa ja hyvinvoinnissa voivat olla suuria suhteessa muuhun väestöön riippuen maahantulon yksilöllisistä taustatekijöistä, sekä maahantulon syystä. Kuntien ja muiden tahojen kotoutumista edistävillä toimenpiteillä tavoitellaan näiden erojen kaventumista ja yhdenvertaisen aseman saavuttamista.

Maahanmuuttajien määrän laskemisessa käytetään erilaisia mittareita eikä maahanmuuttajalle ole yhtä ainoaa virallista määritelmää. Tilastoissa maahanmuuttajat määritellään yleensä kansalaisuuden, syntymämaan tai kielen perusteella. Ulkomaalaistaustaisella henkilöllä viitataan usein henkilöön, joka on itse syntynyt ulkomailla tai jonka vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Vieraskielisellä taas tarkoitetaan henkilöä, jolla on jokin muu äidinkieli kuin suomi, ruotsi tai saame.

Ulkomaalaistaustainen väestö on kasvanut Suomessa vuodesta 1990 0,8 prosentista 6,2 prosenttiin vuonna 2015. Vuonna 2020 ulkomaalaistaustaisia oli Tilastokeskuksen mukaan 8,0 prosenttia väestöstä. Maahanmuuttoviraston mukaan vuonna 2020 Suomeen haettiin oleskelulupia eniten työ-, perhe- ja opiskelusyistä. Vieraskielisten osuus väestöstä oli vuoden 2020 lopussa 7,8 prosenttia. Vuonna 2020 venäjä on Suomessa yleisin vieras kieli, jota puhuu äidinkielenään yli 84 000 henkilöä. Seuraavaksi suurimmat kieliryhmät ovat viro, arabia, englanti ja somali.

Suomi on kansainvälisin sopimuksin sitoutunut antamaan suojelua sitä tarvitseville. Perustana ovat Geneven vuoden 1951 pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (pakolaissopimus) ja muut kansainväliset ihmisoikeussopimukset, sekä EU-lainsäädäntö. Vuonna 2015 Suomeen saapui vajaat 32 500 turvapaikanhakijaa, mikä oli huomattavasti enemmän kuin aikaisempina vuosina. Nyt määrä on palannut vuotta 2015 edeltävälle tasolle ja vuonna 2020 turvapaikkahakemuksia jätettiin 3209 kappaletta.

Turvapaikkojen lisäksi Suomi antaa kansainvälistä suojelua vuosittain YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n pakolaisleireillä uudelleensijoitetusta odottaville henkilöille, joilla on todettu olevan perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen, tai poliittisen mielipiteen johdosta. Vuoden 2020 pakolaiskiintiö on 1050 henkeä.

Kotoutumislain 34 §:ssä säädetään kunnan lisäksi valtion velvollisuudesta laatia valtion kotouttamisohjelma, joka luo raamit valtakunnalliselle kotouttamiselle. Edellinen Valtion kotouttamisohjelma 2016–2019 (VALKO II) sisälsi neljä päätavoitetta:

1. Tuodaan maahanmuuttajien oman kulttuurin vahvuudet osaltaan vahvistamaan Suomen innovaatiokykyä
2. Tehostetaan kotouttamista poikkihallinnollisesti
3. Lisätään valtion ja kuntien välistä yhteistoimintaa kansainvälistä suojelua saavien vastaanotossa
4. Kannustetaan avointa keskustelua maahanmuuttopolitiikasta, eikä rasismia sallita.

Kesäkuussa 2021 on julkaistu Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista, joka sisältää useita ehdotuksia kotoutumisen kokonaisuuden uudistamiseksi lähivuosina. Uudistuksilla saattaa olla tulevaisuudessa merkittävää vaikutusta kunnassa tehtävään kotouttamistyöhön ja sen toteuttamiseen. Sipoon kunnan kotouttamisohjelmassa on huomioitu kunnan tämänhetkinen strategia sekä laki kotoutumisen edistämisestä.

Tämä kotouttamisohjelma otetaan huomioon kuntalain (365/1995) 65§ mukaista talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa ja se päivitetään vähintään neljän vuoden välein, kerran valtuustokaudessa.

Kotoutumislain (2010/§48) mukaan valtio korvaa kunnille kotoutumislain 2§:n 2 ja 3 momentin mukaiselle henkilölle järjestetyn tulkkauksen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tulkkausta, joka järjestetään sosiaali- ja terveydenhuollossa, kotoutumissuunnitelman ja alkukartoituksen teossa, maahantulon alkuvaiheen kotoutumispalvelujen käytössä ja kuntaan perehdyttämisessä (asioiminen kaupassa, postissa ja viranomaisissa, julkisen liikenteen käyttö jne.). Lisäksi koulun ja kodin tai päiväkodin välisessä yhteistyössä syntyneet tulkkaus- ja käännöskustannukset korvataan täysimääräisinä ilman aikarajaa. Edellytyksenä korvausten maksamiselle on voimassa oleva sopimus kiintiöpakolaisten vastaanotosta. Suomen kansalaisuuden saamisen jälkeen näitä kustannuksia ei enää korvata.

2 Käsitteet

Erityistoimenpiteet

Tehostettuja kotouttamistoimenpiteitä, joita käytetään erityisesti sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi alentuneen toimintakyvyn, iän, perhetilanteen, luku- ja kirjoitustaidottomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella.

Kansainvälistä suojelua saava

Henkilö, joka on saanut pakolaisaseman tai oleskeluluvan toissijaisen suojelun perusteella

Kiintiöpakolainen

YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n pakolaiseksi katsoma henkilö, jolle on myönnetty maahantulolupa Suomeen pakolaiskiintiön puitteissa. Kiintiöpakolainen on saanut pakolaisstatuksen jo ennen Suomeen tuloaan.

Kotoutuminen

Maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.

Kotouttaminen

Kotoutumisen monialaista edistämistä viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. Kotoutumisjakson kesto on neljä vuotta, minkä jälkeen maahanmuuttaja siirtyy yleisten sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin.

Maahanmuuttaja

Yleiskäsite. Suomeen muuttanut henkilö, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla.

Ohjaus ja neuvonta

Kunnan ja muiden viranomaisten antamaa opastusta, ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävistä toimenpiteistä, palveluista ja työelämästä.

Osallisuus

Tunne kuulumisesta suurempaan yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen. Halu osallistua sen toimintaan sosiaalisesti, taloudellisesti ja/tai poliittisesti.

Pakolainen

Henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen, tai poliittisen mielipiteen johdosta.

Paperiton

Paperittomalla henkilöllä tarkoitetaan muualta kuin EU- tai ETA-valtiosta tai Sveitsistä tullutta, jolla ei ole voimassa olevaa oleskelulupaa, eikä sen myötä laillista oleskeluoikeutta

3 Kotouttamisohjelma

Kotouttamisohjelma tulee päivittää kerran valtuustokaudessa. Kotouttamisohjelman 2022-tavoitteena on päivittää kotouttamisohjelma vastaamaan Sipoon tämän hetkistä tilannetta, sekä edelleen toimia työvälineenä monialaisessa yhteistyössä maahanmuuttajien kotoutumista edistävissä työssä. Kotouttamisohjelma on pyritty laatimaan asiakaskeskeisesti, jotta palveluiden pariin on helppo löytää.

Kotouttamisohjelman vastuuhenkilönä tällä hetkellä toimii Sipoon kunnan maahanmuuttajapalveluiden johtava sosiaalityöntekijä, jonka työnkuvaan kuuluvat maahanmuuttokoordinaattorin tehtävät. Kotouttamisohjelmaa laadittaessa on käyty keskusteluja kunnan eri toimialoilla, kuten sivistystoimen, varhaiskasvatuksen, kolmannen sektorin, terveydenhuollon, aikuissosiaalityön ja perhetyön toimialoilla. Tämän lisäksi kotouttamisohjelmaa on työstetty yhdessä kotouttamisenyhteistyöryhmän yhteisissä tapaamisissa, eri johtoryhmissä sekä valiokunnissa.

Tämän kotouttamisohjelman tehtävänä on edistää kotoutumista ja vahvistaa monialaista yhteistyötä, kuten laki kotoutumisen edistämisestä määrää. Kotouttamisohjelman valmistelun aikana kunnassa on eri tiimeissä mietitty, mitä asioita tulisi kehittää kotouttamistyössä, jotta tämä toteutuisi. Tämän työn tuloksena on päädytty siihen, että tämän kotouttamisohjelman painopisteitä ovat muun muassa:

- Maahanmuuttajien osallisuuden ja kaksisuuntaisen kotoutumisen tukeminen ja edistäminen Sipoossa
- Kunnan palveluiden kehittäminen vastaamaan mahdollisimman hyvin maahanmuuttajataustaisten henkilöiden moninaisia tarpeita ja monialaista yhteistyötä
- Asiakasosallisuuden lisääminen kaikissa kunnan palveluissa
- Kunnan eri toimialojen välisen yhteistyön vahvistaminen
- Vireillä oleviin muutoksiin valmistautuminen, sosiaali- ja terveyspalveluiden muuttoon hyvinvointialueelle sekä Te-palveluiden muuttoon valtiolta kuntaan.

Ohjelma myös tuo esille jokaisen eri toimialan keskeisiä kehittämiskohteita, joiden avulla kotouttamista edistävä työ Sipoossa palvelee sekä kotouttamistyötä tekevää henkilöstöä, että maahanmuuttajia ja kantaväestöä.

4 Maahanmuuttajat Sipoossa

Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2020 lopussa Sipoossa asui 1309 ulkomaalaistaustaista henkilöä, mikä vastaa 6,0 prosenttia Sipoon väestöstä. Valtaosa Sipoon maahanmuuttajista on tullut kuntaan perhe- ja työsyistä. Vieraskielisiä vuoden 2020 lopussa Sipoossa oli 1243 henkilöä, joka vastaa 5,7 prosenttia Sipoon väestöstä.

Sipoon kunnan pakolaishiintiö on vuosittain 10-15 henkilöä/3–4 perhekuntaa vuodesta 2017 alkaen. Pakolaishiintiöllä tarkoitetaan ELY-keskuksen kuntaan osoittamia kiintiöpakolaisia sekä myönteisen päätöksen saaneita, pakolaisten vastaanoton piiriin kuuluvia turvapaikanhakijoita. Pakolaishiintiön lisäksi kuntaan saattaa sijoittua itsenäisesti pakolaisten henkilöpiiriin kuuluvia henkilöitä, mutta heitä ei lasketa kuuluvaksi pakolaishiintiöön.

Kielen oppiminen on kotoutumisessa ensisijaisen tärkeää, ja kotoutumispalveluiden piiriin kuuluvalla maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumista tukevaan kieliopetukseen. Sipoon on kaksikielinen kunta, jossa enemmistökielenä on suomi. Suomen perustuslaki (1999/731) 17§ määrittää Suomen kansalliseksi kielenä suomen ja ruotsin. Sipooseen muuttavalla vieraskielisellä kuntalaisella on perustuslakiin pohjautuva oikeus valita, haluaako opiskella kotoutumiskielenään suomea vai ruotsia. Tämä tulee tuoda henkilölle tiedoksi jo kotoutumispolun alkuvaiheessa.

Kotouttaminen ja kotoutuminen ovat aina kaksisuuntaisia prosesseja, joihin osallistuu kotoutuja sekä ympärillä oleva yhteiskunta. Näin ollen kaikki kunnan peruspalvelut pyritään myös suunnittelemaan niin, että ne soveltuvat kaikille kuntalaisille. Kotouttamistyö Sipoossa on verkostomaista eri viranomaistahojen, kolmannen sektorin ja seurakuntien monialaisen yhteistyön kautta. Kotouttamistyön seudullinen ja valtakunnallinen yhteistyö, kumppanuusverkosto, ja kotoutumisen tukena.fi -verkkopalvelu.

Sipoon nykyisen kantastrategianvisiossa korostetaan oma-aloitteisuutta, aktiivisuutta ja yhdessä tekemistä. Sipoon kunnan strategian ohjaavat arvot ovat palvelualltius, avoimuus ja kekseliäisyys. Näiden arvojen tulisi näkyä kaikessa kunnan toiminnassa, myös kotouttamistyössä. Lähtökohtana on kunnan tämänhetkisen strategian mukaisesti asiakaslähtöisyys. Tavoitteena on, että kunnan palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajataustaisille henkilöille, ja että jokainen kunnassa asuva maahanmuuttajataustainen henkilö saa samat palvelut tasavertaisesti muiden kuntalaisten kanssa ja asioi sen viranomaisen luona, jonka toimialaan kulloinkin käsiteltävä asia kuuluu. Maahanmuuttajien käyttämiä peruspalveluita siis järjestetään ensisijaisesti osana kunnan perus- palveluita ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja, sekä erityispalveluina siltä osin kuin ne ovat tarpeellisia.

Suomen perustuslain (731/1999, 6§) mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä ja yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat keskeisiä perusoikeuksia. Valtion ja kuntien viranomaisia koskevan yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) määrää viranomaisten, koulutusten järjestäjien sekä työnantajien kaikessa toiminnassaan edistävän yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä estää välitöntä ja välillistä syrjintää. Käytännössä tämä

tapahtuu osana monia eri tehtäväkokonaisuuksia: päätöksentekoa, toiminnan ohjausta ja johtamista, palveluiden järjestämistä ja tuottamista, työnantajatehtäviä sekä paikallisen elinvoiman vahvistamista.

5 Kotouttamisen edistäminen

Kotouttamistyötä seuraa kotouttamistyön ohjausryhmä, joka kokoontuu vähintään kerran vuodessa. Kotouttamistyön ohjausryhmä on monialainen työryhmä, johon osallistuu edustajia muun muassa sivistystoimesta, varhaiskasvatuksesta, kolmannelta sektorilta, seurakunnista ja terveydenhuollon palveluista.

Kotouttamistyön keskeiset toimialueet ovat:

- viestintä ja tiedotus
- suomen ja ruotsin kielen oppimisen tukeminen
- tulkkipalvelut
- asuntopalvelut
- henkilöstön koulutus monikulttuurisuusasioissa
- tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen
- varhaiskasvatus
- peruskoulu
- yli 16-v. kouluttautuminen
- työ kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut
- työllistymistä tukevat toimenpiteet
- sosiaali- ja perhetyö
- kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvien henkilöiden vastaanotto ja ohjaus
- alkuvaiheen ohjaus, alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelman laatiminen
- ikääntyneiden ja vammaisten palvelut
- terveydenhuollon palvelut

Tulkkipalvelut

Jos henkilö ei osaa viranomaisen käyttämää suomen tai ruotsin kieltä, on viranomaisen huolehdittava asian tulkitsemisesta tai kääntämisestä kielilain (423/2003), sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000), hallintolain (434/2003) tai perusopetuslain (628/1998) mukaan.

Tulkkaukset/kääntäminen voidaan suorittaa sellaisella kielellä, jota maahanmuuttaja ymmärtää asian laatuun nähden riittävän hyvin. Tavoitteena on, että sekä maahanmuuttaja että virkailija ymmärtävät toisiaan tulkin/kääntämisen välityksellä. Kukin toimiala hoitaa itse asioimiseen tarvittavien tulkki- ja käännöspalvelujen tarjoajat ja tehnyt sopimukset kielikohtaisesti eri palveluntarjoajien kanssa, mutta uusi kilpailutus on tulossa vuoden 2022 alkupuolella.

Tulkkipalvelujen käytön kehittäminen

- Tulkin käyttöön liittyvät ohjeet jaetaan kaikille kunnan osastoille, jotta kaikki ovat tietoisia tulkkaus- palveluiden käyttöohjeista.
- Tarvittaessa maahanmuuttajapalvelut opastavat muita osastoja tulkin tilaamisessa ja käytössä.

Asuminen

Saapuessaan kuntaan maahanmuuttaja hakee asuntoa kunnan tai yksityisten toimijoiden kautta kuten kuka tahansa kuntaan muuttava henkilö. Poikkeuksena ovat kuntapaikan saaneet henkilöt, esimerkiksi kiintiöpakolaisina suoraan ulkomailta kuntaan muuttavat henkilöt sekä alaikäisenä yksin maahan tulleet nuoret.

Pakolaiskiintiössä muuttavien henkilöiden kohdalla ELY-keskuksen kanssa tehtävä sopimus velvoittaa kunnan järjestämään asunnon kuntapaikan saaville henkilöille. Kunta voi järjestää asunnon esimerkiksi KAS-asunnot Oy:n kautta tai yksityisiltä vuokranantajilta. Tarkoituksena on asunnon siirtäminen suoraan vuokralaisen nimiin. Asukas vastaa vuokran maksusta itse.

Eryteisesti suurten perheiden asuttaminen on vaikeaa, koska tarvittavan kokoisia asuntoja, jotka mahtuvat Kelan hyväksymiin vuokramenojen rajoihin, ei juuri ole saatavilla. ELY-keskus korvaa kiintiöpakolaisten asuntojen varaamisesta aiheutuvat vuokratulot kunnalle, mikäli asuntoja joudutaan pitämään tyhjillään odotettaessa pakolaisten saapumista kuntaan.

Henkilöstön monikulttuurisuuskoulutus

Laki kotoutumisen edistämisestä edellyttää, että kunta huolehtii oman henkilöstönsä riittävästä osaamisesta monikulttuurisuusasioissa. Sipoo ohjaa kunnan työntekijöitään tarpeen mukaan monikulttuurisuuskoulutuksiin ja monikulttuurisuus huomioidaan kunnan koulutussuunnitelmaa laadittaessa. Sipoon kunnan henkilöstöä kannustetaan osallistumaan myös lähialueilla järjestettäviin koulutuksiin. Etäkoulutusten yleistäminen on mahdollistanut laajemman koulutusvalikoiman. Monikulttuurisuuskoulutuksia tarjoavat monet eri toimijat mm. Migri, ELY, TEM, Kotouttamisen osaamiskeskus, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Väestöliitto ja Pakolaisneuvonta.

Sipoon kunnan maahanmuuttajapalveluista tiedotetaan koulutuksista ja koordinoidaan lähialueiden sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa yhteistyössä järjestettäviä koulutuksia. Koulutuksia voidaan järjestää myös räätälöitynä ajankohtaisiin tarpeisiin, esimerkkinä nopeasti muuttuneen Afganistanin tilanteen johdosta järjestetty kriisityön koulutus. Järjestöt ja muiden kuntien edustajat voivat myös tulla kertomaan omasta toiminnastaan, käytännöstään ja pakolaisten vastaanottoon liittyvistä kokemuksista.

Monikulttuurisuusosaamisen kehittäminen

- Monikulttuurisuuskoulutus huomioidaan kunnan koulutussuunnitelmissa ja johtotehtävissä toimivat ohjaavat työntekijöitä niihin
- Hyödynnetään eri tahojen tarjoamia asiantuntijapalveluja sekä lähikuntien osaamista
- Seudullisen yhteistyön edistäminen esim. yhteisten koulutusten ja tapaamisten merkeissä
- Kunnan eri osastojen välisen yhteistyön edistäminen esim. yhteisten koulutustarpeiden kartoittamisen ja koulutusten järjestämisen kautta.

Viestintä ja tiedotus

Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, jota kunnan tulee lakisääteisesti edistää. Sipoon kunnan strategiassa mainitaan yhdeksi toimintaa ohjaavaksi arvoksi avoimuus, mikä tarkoittaa sitä, että Sipoo viestii ajantasaisesti kahdella kielellä ja toimii läpinäkyvästi. Tiedottamisessa on hyvä mahdollisuuksien mukaan huomioida Sipoon muut isoimmat kieliryhmät: viro, venäjä ja englanti.

Avoimella ja selkeällä viestinnällä pyritään myös edistämään kaikkien kuntalaisten keskinäistä vuorovaikutusta ja ehkäisemään väärinymmärrysten syntymistä. Viestinnällä ja tiedottamisella pyritään myös lisäämään eri kulttuurien välistä vuoropuhelua ja vaikuttamaan kuntalaisten asenteisiin myönteisellä tavalla. Ensisijaisesti maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyvä viestintä pyritään toteuttamaan kunnan verkkosivuilla. Tarvittaessa voidaan myös järjestää tiedotustilaisuuksia ja tiedottaa asioita alueen lehdissä.

Maahanmuuttajalle on kotoutumislain (1386/2010, 7§) mukaisesti annettava tieto hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Kotoutumislain mukaan kaikille Suomeen muuttaville annetaan perustietoaineisto oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä.

Kotoutumista edistävän viestinnän ja tiedotuksen kehittäminen Sipoossa

- Kehitetään maahanmuuttoasioihin liittyviä viestinnän käytäntöjä
- Pidetään kunnan maahanmuuttajapalveluiden verkkosivut ajan tasalla

5.1 Varhaiskasvatus ja esiopetus

Varhaiskasvatus-, päivähoito- ja esiopetustyötä ohjaavat Sipoossa lait, asetukset ja valtakunnalliset linjaukset, varhaiskasvatussuunnitelma sekä lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Lasten päivähoitolaki (1973/36, 2a§) ja asetus (1973/239, 1a§) sekä perusopetuslaki (1998/628) määrittelevät jokaiselle lapselle subjektiivisen oikeuden osallistua päivähoidon piirissä tapahtuvaan varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen.

Sipoon varhaiskasvatuspalvelut tarjoavat kunnan perheille päivähoitoa, esiopetusta, avointa leikkitoimintaa ja tilapäishoitoa. Päiväkodit tarjoavat sekä suomen-, ruotsin- että kaksikielistä päivähoitoa eri muodoissa (ryhmäperhepäiväkoti, ympärivuorokautinen ja tavallinen päiväkot). Lisäksi Sipoossa on useampia päiväkoteja, jotka tarjoavat varhaiskasvatuspalveluita joko ostopalveluna tai yksityisesti. Sekä suomen- että ruotsin- kielisiä perhepäivähoitajia on Pohjois- ja Etelä-Sipoossa. Heidän merkityksensä kasvattajaroolissa on tärkeä erityisesti sivukylissä, joissa päiväkoteja ei juuri ole.

Maahanmuuttajaperheet tulevat huomioiduksi tasavertaisina kuntalaisina varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa Sipoossa. Sipoon varhaiskasvatuksen keskeiset toiminta-ajatukset nojaavat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Sen mukaisesti Sipoon varhaiskasvatuksen lähtökohtia ovat lapsen ihmisarvon periaatteet syrjimättömyydestä ja tasa-arvoisesta kohtelusta, lapsen edusta ja

oikeudesta elämään sekä täysipainoiseen kehittymiseen. Sipoon kunnan varhaiskasvatussuunnitelman keskeisiksi arvoiksi on kirjattu lapsen oikeus hyvään lapsuuteen, turvallisuus, kiireettömyys, toisten ihmisten ja luonnon kunnioitus ja välittäminen sekä suvaitsevaisuus.

Varhaiskasvatuspalveluissa maahanmuuttajataustaisen lapsen äidinkieli ja kulttuurinen tausta huomioidaan ja hänen kotoutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan tuetaan. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan, että maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumisen prosessi alkaa usein päivähoitossa ja päivähoito on tärkeä kielen oppimisen väylä. Kasvatuskumppanuutta vanhempien kanssa tuetaan ja päivähoito tukee myös koko perheen kotoutumista opastamalla kunnan palveluihin ja suomalaiseen kulttuuriin. Tulkkipalveluita käytetään aina tarvittaessa yhteistyöpalavereissa vanhempien kanssa.

Jokaiselle lapselle tehdään päivähoitossa varhaiskasvatussuunnitelma. Maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa siinä korostuvat suomen/ruotsin kielen oppiminen sekä oman kielen ylläpitäminen. Maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman yhteyteen voidaan yhdessä vanhempien kanssa laatia suomen/ruotsin kielen tukemisen suunnitelma. Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetus toteutuu luontevammin osana normaalia päivittäistä toimintaa, mutta sen lisäksi voidaan järjestää suomen/ruotsinkielistä opetusta pienryhmässä. Sipoon päiväkodeissa on myös otettu käyttöön S2-kielen seurantalomake, jonka avulla seurataan lapsen kielellistä kehitystä. Ruotsi toisena kielenä -opetusta ei ole tähän mennessä tarjottu, vaikka valtakunnallinen esiopetuksen opintosuunnitelma sitä suosittelee.

Kunnallisen päivähoiton lisäksi Sipoon kunta järjestää myös päivittäin avointa varhaiskasvatusta, johon ovat tervetulleita kaikki alle kouluikäiset kotihoidossa olevat lapset vanhempineen ja hoitajineen. Toimintaan kuuluu mm. kerho- ja perhekerhotoimintaa, puistotoimintaa ja vauvaperhotoimintaa, jotka sisältävät askartelua, laulua, satutuokioita ja jumppaa asiakkaiden toiveet huomioiden. Palveluihin ohjaaminen on keskeinen ja tärkeä perhetyön, varhaiskasvatuksen, terveydenhuollon ja muiden maahanmuuttajaperheiden kanssa työtä tekevien yhteinen tehtävä.

Esiopetus

Sipoo järjestää perusopetuslain mukaista esiopetusta sekä päivähoiton että koulujen esiopetusyksiköissä. Esiopetus perustuu perusopetuslakiin sekä kansallisiin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, Sipoon kunnan esiopetussuunnitelmaan sekä yksikkö- ja lapsikohtaisiin suunnitelmiin. Esiopetus on maksutonta ja velvoittavaa ja siihen ovat oikeutettuja kaikki alle kouluikäiset lapset vuotta ennen lapsen oppivelvollisuuden alkamista. Myös lapset, joiden perusopetuksen aloittamista on siirretty myöhemmäksi, ovat oikeutettuja maksuttomaan esiopetukseen.

Maahanmuuttajataustaisten lasten esiopetus järjestetään kaikille lapsille tarkoitetuissa esiopetusryhmissä tai tuetuissa esiopetusryhmissä. Maahanmuuttajataustaisten lasten esiopetuksen erityisinä tavoitteina on suunnitelmallinen suomen/ruotsin kielen opetus sekä lapsen oman äidinkielen tukeminen. Jotta esiopetuksessa opiskelevat vieraskieliset lapset saisivat parhaan mahdollisen tuen peruskoulun aloitukseen, olisi esiopetusryhmissä asianmukaista tehdä suomi toisena kielenä -kielikartoituksia. Kielikartoituksen perusteella lapsi pystyttäisiin ohjaamaan parhaiten sopivaan kouluun tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen. Oman äidinkielen kielikartoitusten tekemistä pitäisi myös harkita esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa tarvitaan lisätietoja mahdollisista oppimisvaikeuksista. Esiopetuksessa ei ole tähän mennessä ollut tarvetta valmistavan esiopetuksen pienryhmälle. Valmistavan esiopetuksen järjestämiseen

tulee kuitenkin kiinnittää huomiota ja sitä järjestää ainakin integroituna esiopetusryhmiin erilaisin tukitoimin. Lisäksi varhaiskasvatus- palveluiden ja perusopetuksen yhteistyö esiopetuksen valmistavassa ja S2-opetuksessa on noussut esille tulevaisuuden kehittämiskohteena.

Monikulttuurisen työn kehittäminen Sipoon varhaiskasvatuspalveluissa

- Jotta päiväkodin kasvatushenkilöstöllä olisi mahdollisuus kehittää monikulttuurista varhaiskasvatusta Sipoossa, henkilökunnan kotouttamistyön tueksi tulee järjestää monikulttuurisuuskoulutusta tarpeen vaatiessa.
- Valmistavan esiopetuksen kehittäminen on tärkeää. Mahdollisuutta varhaiskasvatuspalveluiden ja koulutuspalvelujen yhteistyöhön valmistavassa ja S2-opetuksessa tulee kartoittaa.

5.2 Peruskoulu

Sipoon kunnassa on laadittu perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma ja perusopetuksen opetussuunnitelma, joiden linjausten mukaisesti opetustoimintaa kunnassa järjestetään. Perusopetuslain mukaan oppivelvollisuus koskee kaikkia Suomessa vakinaisesti asuvia lapsia kansallisuudesta riippumatta. Sipoon perusopetuksen tavoitteena on tukea kaikkien oppilaiden kasvua ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä ja opettaa tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Sipoon kunnassa toimii yhteensä 15 perusopetuksen oppilaitosta ja toimipistettä: kahdeksan ruotsinkielistä alakoulua ja yksi ruotsinkielinen yläkoulu (Kungsvägens skola) sekä neljä suomenkielistä alakoulua ja kaksi suomenkielistä yhtenäiskoulua (Sipoonjoen yhtenäiskoulu ja Sipoonlahden koulu). Kungsvägens skola ja Sipoonjoen yhtenäiskoulu toimivat samassa kiinteistössä, Nikkilän Sydämessä. Ruotsinkielinen alakoulu Söderkulla skola ja Sipoonlahden koulu toimivat samassa kiinteistössä, Miilissä.

Suomenkielisissä peruskouluissa oli syyskuussa 2021 yhteensä 1664 oppilasta, joista vieraskielisiä oli 115 eli 6,9 prosenttia. Vuonna 2017 suomenkielisessä perusopetuksessa olevista oppilaista vieraskielisiä oli 5,6 prosenttia ja vuonna 2012 3,9 prosenttia, joten vieraskielisten oppilaiden määrä suomenkielisissä peruskouluissa on noussut maltillisesti viime vuosien aikana.

Ruotsinkielisten koulujen yhteenlaskettu oppilasmäärä syyskuussa 2021 oli puolestaan 993, joista vieraskielisiä oli 8, eli 0,8 prosenttia. Vieraskielisten osuus vuosina 2017 ja 2012 ruotsinkielisissä kouluissa oli 0,3 prosenttia eli määrässä on tapahtunut hienoista kasvua.

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetuksessa tulee huomioida oppilaiden kieli- ja kulttuuritausta niin erityisjärjestelyin kuin osana yleisopetustakin. Siihen sisältyvät perusopetukseen valmistava opetus, oman äidinkielen opetus, suomi- tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus (S2/R2), katsomusaineiden opetus, paikalliset opetuksen järjestelyt kuten nivelluokkaopetus sekä ylipäänsä kulttuuri- ja kielitietoisuuden huomioiminen kaikessa opetuksessa myös yleisopetuksen ryhmissä.

Sipoossa valmistavan opetuksen oppilaita voidaan opettaa pienryhmässä tai inklusiivisesti tavallisessa perusopetuksen luokassa. Inklusiivisessa opetuksessa tulee huolehtia riittävien tukitoimien saatavuudesta. Perusopetukseen valmistavaa opetusta järjestetään tällä hetkellä Nikkilässä, Lukkarin koulussa ja Sipoonjoen yhtenäiskoulussa. Sen sijaan maahanmuuttajataustaisten oppilaiden perusopetus tapahtuu ensisijaisesti oppilaan oman kotiosoitteen mukaisessa lähikoulussa.

Perusopetukseen valmistava opetus

Perusopetukseen valmistavan opetuksen tavoitteena on edistää opetukseen osallistuvan oppilaan suomen tai ruotsin kielen taitoa, tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä antaa tarvittavia valmiuksia perusopetusta varten. Valmistavassa opetuksessa kehitetään oppilaan laaja-alaista osaamista sekä annetaan opetusta perusopetuksen oppiaineissa ja mahdollisuuksien mukaan oppilaan omassa äidinkielessä oppilaan omassa opinto-ohjelmassa tarkemmin määritellyllä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen ja eri oppiaineiden opetuksessa noudatetaan soveltuvin osin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Opetuksen tavoitteiden määrittelyssä, sisältöjen valinnassa ja opetusjärjestelyissä otetaan huomioon, että oppilaat ovat iältään, opiskeluvaiheiltaan ja taustaltaan erilaisia. Opetusta eriytetään oppilaiden ikä- ja kehitysvaiheiden mukaisesti. Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan huomioon, ja jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaan omalla äidinkielellä tuettu opetus edistää sisältöjen omaksumista. Valmistava opetus edistää sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Jos perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaalla on heikko luku- ja/tai kirjoitustaito, tulee oppilaan oman opinto-ohjelman tavoitteet asettaa siten, että oppilas saa omalle taito- ja ikätasolleen soveltuvaa luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Oppilaan oman äidinkielen opetuksella voidaan edistää oppilaan luku- ja kirjoitustaitoa.

Luku- ja kirjoitustaidon omaksumiseen ja varmentamiseen varataan riittävästi aikaa. Mikäli oppilaan taidot eivät riitä perusopetuksessa opiskeluun, tulee oppilaan omassa opinto-ohjelmassa kiinnittää erityistä huomiota riittävään ja oikea-aikaiseen tukeen perusopetukseen siirryttäessä. Tarvittaessa oppilas voi jatkaa perusopetukseen valmistavassa opetuksessa, siirtyä opiskelemaan vuosiluokkiin sitomattoman opinto-ohjelman mukaisesti tai muulla tavoin hänelle parhaiten soveltuvin tukitoimin. Perusopetukseen siirtyvän luku- ja kirjoitustaidottoman oppilaan riittävästä tuesta huolehditaan.

Perusopetukseen valmistavaa opetusta annetaan 6–10-vuotiaille vähintään 900 tuntia ja tätä vanhemmille vähintään 1000 tuntia. Opetukseen osallistuvalla on oikeus siirtyä perusopetukseen tai esiopetukseen jo ennen edellä todettujen tuntimäärien täyttymistä, jos hän pystyy seuraamaan perusopetusta tai esiopetusta. Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetusryhmien muodostamisesta päättää opetuksen järjestäjä. Valmistavaa opetusta voidaan järjestää myös yhdelle oppilaalle. Opetusryhmät muodostetaan oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti siten, että ryhmäjako edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä sekä varmistaa opetussuunnitelman mukaisten ja oppilaiden omissa opinto-ohjelmissa asetettujen tavoitteiden saavuttamisen.

Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan esi- tai perusopetukseen, oppilaan ikätasoa vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin opetusryhmiin oman opinto-ohjelman mukaan oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellyllä tavalla. Integroinnin tavoitteena on edistää kotoutumista, opiskeluvaiheiden ja suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä sekä laaja-alaisen osaamisen ja eri oppiaineiden sisältöjen omaksumista. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015).

Valmistava opetus on tarkoitettu kaikille niille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei riitä eri oppiaineiden opiskelemiseen perusopetuksen ryhmässä. Eri syiden vuoksi myös oppilaan opiskeluvälmiudet voivat tarvita harjaantumista. Opetukseen voivat osallistua sekä vasta maahan muuttaneet että Suomessa syntyneet maahanmuuttajataustaiset.

Opetusta on mahdollisuus järjestää aina, kun kunnassa on opetukseen oikeutettuja maahanmuuttajataustaisia oppilaita. Valmistavaan opetukseen osallistuminen ei edellytä oleskelulupaa.

Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnoissa, joiden osalta tavoitteena on kehittyvä alkeiskielitaito. Opetuksessa noudatetaan soveltuvin osin perusopetuksen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetussuunnitelman perusteita. Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnot ovat pohjana kaikille muille opinnoille. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opintojen tavoitteena on antaa oppilaille tarvittavat valmiudet siirtyä perusopetukseen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaan koulu- ja opiskelutausta ja hänen jo mahdollisesti hallitsemansa suomen tai ruotsin kielen taito. Oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellään taito- ja ikätason mukaiset suomen tai ruotsin kielen opetuksen tavoitteet ja sisällöt.

Oman äidinkielen ylläpitämisen tukeminen

Oman äidinkielen opetuksella tuetaan oppilaan ajattelun, kielenkäytön taitojen, itseilmaisun sekä viestinnällisten taitojen kehittymistä. Lisäksi sillä tuetaan sosiaalisten suhteiden muodostamista, maailmankuvan rakentamista ja persoonallisuuden ehyttä kasvua. Yhdessä suomen kielen opintojen kanssa oman äidinkielen opiskelu luo edellytykset toimivan monikielisyyden kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on monipuolisen, toiminnallisen kielitaidon saavuttamisen lisäksi saada oppilas kiinnostumaan omasta kielestään ja kulttuuritaustastaan sekä vahvistaa hänen itsetuntoaan ja identiteettiään. Vanhempien tärkeä tehtävä kouluopetuksen tukena on kannustaa lastaan opiskelemaan omaa kieltään sekä puhua sitä hänen kanssaan. Opetus noudattaa perusopetuksen maahanmuuttajien oman äidinkielen opetussuunnitelmaa.

Oman äidinkielen ja ulkomailla opitun kielen ylläpito-opetukseen voivat ilmoittautua: oppilaat, joiden äidinkieli tai jokin perheen kielistä on muu kieli kuin suomi tai ruotsi suomalaiset paluumuuttajat, jotka ovat ulkomailla asuessaan hankkineet riittävän kielitaidon romanikieliset ja saamenkieliset oppilaat

Opetuksen järjestäjällä ei ole velvollisuutta järjestää oman äidinkielen opetusta, eikä oppilaalla ole velvollisuutta osallistua oman äidinkielen opetukseen (Lähde: [OPH](#) ja Sipoon kunnan perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma). Sipoon sivistysvaliokunta on päättänyt kriteerit, joiden pohjalta oman äidinkielen opetusta järjestetään. Lukuvuonna 2021-2022 järjestetään oman äidinkielen opetusta kielissä venäjä, viro, kurdi ja arabia.

Oman uskontokunnan mukainen opetus

Maahanmuuttajaoppilaille järjestetään oman uskonnon tai vaihtoehtoisesti elämäkatsomustiedon opetusta samoin kuin muillekin oppilaille. Uskonnon opetuksessa korostetaan oman uskonnon tuntemista sekä valmiutta kohdata muita uskontoja ja katsomuksia. Sen tehtävänä on tarjota oppilaalle tietoja, taitoja ja kokemuksia, joista hän saa aineksia identiteettinsä ja maailmankatsomuksensa rakentamiseen.

Oppilaalla on oikeus saada oman uskontokuntansa mukaista opetusta, jos kyseiseen uskontokuntaan kuuluvia oppilaita on kunnassa vähintään kolme ja vanhemmat pyytävät opetuksen järjestämistä.

Jos oppilaan omaa uskontoa ei opeteta koulun toimesta, voi se uskonnollinen yhdyskunta, johon oppilas kuuluu, antaa opetuksen koulun ulkopuolisena opetuksena. Oppilas, joka kuuluu sellaiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan, jonka oman uskonnon opetusta ei järjestetä, voi huoltajan pyynnöstä osallistua myös elämäkatsomustiedon opetukseen tai evankelisluterilaisen uskonnon opetukseen.

Kotouttamisen tukeminen tuetaan perusopetuksessa:

- S2-opetuksen järjestäminen kaikille opetukseen oikeutetuille oppilaille.
- Tarvetta ruotsinkieliseen valmistavaan ryhmään ja R2-opetukseen seurataan. Mikäli oppilasmäärä on vähäinen erillisen ryhmän järjestämiselle, tulee ruotsinkielisen valmistavan oppilaat integroida omaan lähikouluun erilaisin tukitoimin ja R2-opetus järjestää normaalissa opetusryhmässä opetusta eriyttämällä.
- Oman äidinkielen opetuksen järjestäminen sivistysvaliokunnan hyväksymien periaatteiden mukaisesti.
- Lapsille pyritään järjestää oman uskonnon opetusta, mikäli vanhemmat sitä pyytävät ja ryhmään tulijoita on vähintään kolme sekä saadaan rekrytoitua soveltuva opettaja.
- Kokonaisvaltaisen oppimispolun kehittäminen maahanmuuttajataustaisille lapsille varhaiskasvatuksesta yläkouluun asti. Riittävään tukeen on panostettava oppilaan siirtyessä valmistavasta opetuksesta perusopetukseen, jotta opintojen eteneminen on mahdollista.
- Henkilöstön täydennyskoulutus

Oppilashuollon palvelut

Oppilashuolto on oppilaan hyvästä oppimisesta, hyvästä psyykkisestä ja fyysisestä terveydestä sekä sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Oppilashuollon palvelut ovat yhdenvertaisesti kaikkien oppilaiden käytettävissä esiopetuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa. Palveluihin kuuluvat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolto. Jos oppilas tarvitsee laajempaa, usean ammattilaisen antamaa tukea, kootaan oppilaan oppilashuollon palvelujen tarpeen arviointia ja palvelujen järjestämistä varten monialainen asiantuntijaryhmä. Ryhmän jäsenet nimetään yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Tulkkauspalveluja käytetään aina kun niille on tarvetta. Maahanmuuttajataustaisen oppilaan koulunkäyntihistoria ja muut taustatiedot sekä tämänhetkinen elämäntilanne on tärkeää kartoittaa huolellisesti, jotta oppilashuollon palvelut osataan järjestää oppilaan tarpeiden mukaisiksi.

Oppilashuoltohenkilöstö tekee tarvittaessa yhteistyötä kunnan lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kanssa, erikoissairaanhoidon kanssa sekä erityisesti maahanmuuttajille kohdennettujen valtakunnallisten tukipalvelujen ja järjestöjen kanssa.

Yhteisölliseen oppilashuoltotyöhön osallistuvat kaikki koulussa työskentelevät. Yhteisöllinen opiskeluhoito edistää kaikkien oppilaiden oppimista ja hyvinvointia, kouluyhteisön hyvää vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, esteettömyyttä ja turvallisuutta. Yhteisölliseen työhön kuuluu eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien oppilaiden kouluun kiinnittymisen tukeminen.

Laajennettu oppivelvollisuus maahanmuuttajanuorten näkökulmasta

Laajennettu oppivelvollisuus astui voimaan vuonna 2021. Tämä uudistus tarkoittaa, että oppivelvollisuus päättyy vasta, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto). Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoite on nostaa koulutus- ja osaamistasoa kaikilla koulutusasteilla, kaventaa oppimiseroja, kasvattaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä lasten ja nuorten hyvinvointia. Tavoitteena on, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen koulutuksen. Osaamisvaatimusten kasvaessa työllistyminen edellyttää nykyisin vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamista.

Oppivelvollisuusiän nostaminen 18 vuoteen ja oppivelvollisuuden laajentaminen toiselle asteelle edellyttää sen varmistamista, että kaikilla perusopetuksen päättävillä on toisen asteen opinnoissa tarvittavat tiedot, taidot ja osaaminen.

Oppivelvollisuuteen kuuluvan perusopetuksen eli ”lasten perusopetuksen” suorittaminen päättyy siihen, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta. Oppilaat, jotka eivät saavuta perusopetuksen päättötodistusta laissa säädetyssä ajassa, ohjataan tarkoituksenmukaisimpaan koulutukseen, esimerkiksi aikuisten perusopetukseen.

Maahanmuuttajataustaiset oppivelvolliset, joilta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voivat suorittaa oppivelvollisuutta aikuisten perusopetuksessa tai kansanopistojen järjestämässä maahanmuuttajille tarkoitettussa koulutuksessa.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen väliin sijoittuvassa nivelvaiheen koulutuksessa. Nykyisiä nivelvaiheen koulutuksia ovat perusopetuksen lisäopetus (ns. kymppiluokka), lukiokoulutukseen valmistava koulutus (LUVA) ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (VALMA). Syksystä 2022 alkaen nämä koulutukset yhdistetään uudeksi yhtenäiseksi koulutuskokonaisuudeksi, tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi (TUVA).

5.3 Kotoutumiskoulutus

Oppivelvollisuusiän ylittäneelle, alle kolme vuotta Suomessa asuneelle maahanmuuttajalle, jonka valmiudet eivät riitä lukio- tai ammattiopisto-opintoihin tarjotaan kotoutumiskoulutusta TE-toimiston kautta työ- voimakoulutuksena tai ohjata kunnan, TE-toimiston tai henkilön omasta aloitteesta omaehtoiseen opiskeluun. Maahanmuuttajan koulutukseen liittyvät tarpeet arvioidaan alkukartoituksessa. Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan kotoutumiskoulutukseen osallistumisesta, mutta koulutukseen osallistuminen ei kuitenkaan edellytä, että

kotoutumissuunnitelma on tehty. Koulutukseen ohjaaminen, kuten kotouttamistyö kokonaisuudessaankin, on koko kunnan yhteinen tehtävä. Esimerkiksi Sipoossa toimiva maahanmuuttajapalveluiden sosiaaliohjaus, tukiasuminen, etsivä nuorisotyö ja nuorisoperhetyö ovat tärkeässä roolissa maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ohjaamisessa tarpeita vastaavaan koulutukseen.

Käytännössä kotoutumiskoulutuksena voidaan tarjota esim. perusopetuksen lisäopetusta, aikuisten perusopetusta, maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta (MAVA) tai ammattistarttikoulutusta.

Nämä sisältävät mm. suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitus- taidon opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämäntilanteeseen liittyviä valmiuksia. Syksystä 2022 alkaen perusopetuksen lisäopetus, MAVA-koulutus ja ammattistarttikoulutus yhdistyvät TUVA-koulutukseksi (=tutkintoon valmistava koulutus).

Kotoutumiskoulutukseen ohjaaminen tapahtuu aina yksilön tarpeiden ja elämäntilanteeseen pohjautuen. Työelämän ulkopuolella olevat maahanmuuttajat, kuten iäkkäät maahanmuuttajat tai henkilöt, joilla on vamma tai sairaus, voidaan ohjata henkilölle soveltuvaan omaehtoiseen kotoutumista edistävään koulutukseen. Näiden henkilöiden koulutustarpeisiin voidaan vastata varmistamalla, että omaehtoisen opiskelun tarjonta on riittävän laaja ja monipuolinen ja auttaa heitä löytämään eri koulutusvaihtoehtoja. Kaikki maahanmuuttajat eivät kuitenkaan tarvitse kotoutumiskoulutusta. Riippuen henkilön työ- ja koulutuskokemuksesta, joillekin henkilöille ammatillinen työvoimakoulutus saattaa olla ensisijainen vaihtoehto.

TE-toimiston järjestäessä kotoutumiskoulutusta työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena ELY-keskus vastaa kotoutumiskoulutuksen hankinnasta toimialueellaan. Sipoon opisto järjestää kotoutumiskoulutusta. Maahanmuuttaja voidaan ohjata hänelle soveltuvaan muun toimijan järjestämään omaehtoiseen opiskeluun. Lähialueilla mm. seuraavat tahot tarjoavat kotoutumiskoulutuspalveluita:

- Porvoon Careeria
- Borgå Folkakademi (ruotsinkielinen kotoutuminen)
- Järvenpään Seurakuntaopiston STEP-opetus
- Keuda (mm. Sipoo ja Kerava)
- Eiran aikuislukio
- Yrkesinstitut Praktikum

Palveluiden tarjontaa suunniteltaessa on syytä muistaa, että opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksista myönnetään rahoitusta mm. maahanmuuttajien ammatilliseen opetukseen valmistavaan opetukseen, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen sekä lukiokoulutukseen valmistava koulutus.

Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen uudistus on astumassa voimaan vuoden 2018 alusta hallituksen linjausten mukaisesti. Uudistuksen myötä Sipoon opiston järjestämä luku- ja kirjoitustaidon opetus on siirtynyt osaksi koulutusjärjestelmää. Lakimuutos vahvistaa vapaan sivistystyön roolia maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa. Näiden uudistusten myötä kunnan rooli kotoutumiskoulutuksen järjestäjänä vahvistuu. Sipoossa on tehty päätös, että Sipoon opisto järjestää luku- ja kirjoitustaidon kotoutumiskoulutusta oppivelvollisuusiän ylittäneille henkilöille, jotka ovat kotoutumisajan piirissä. Tälle toiminnalle Sipoon kunta saa korotettua valtionosuutta

Kotoutumiskoulutusvaihtoehtoja

Kotoutumiskoulutuksissa yksilöllisiä opintopolkuja on monenlaisia. Tässä on listattu esimerkkejä siitä, minkälaisia kotoutumiskoulutuksia kotoutujalle usein tarjotaan:

Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus (MAVA):
Valmistava koulutus on tarkoitettu maahanmuuttajille, jotka aikovat hakeutua tutkintoon johtavaan ammatilliseen peruskoulutukseen. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet ammatillisiin opintoihin siirtymistä varten.

Perusopetuksen lisäopetus (ns. maahanmuuttajien kymppiluokka):
Maahanmuuttajien jatkokoulutusedellytyksien lisäämiseksi voidaan tarjota perusopetuksen jälkeistä lisäopetusta. Koulutus kestää yhden lukuvuoden, jonka aikana oppilas voi korottaa perusopetuksen arvosanoja, suorittaa ammatillisia tai lukio-opintoja tai tutustua eri ammattialoihin. Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa riittävät taidot suomen tai ruotsin kielessä ja muissa aineissa voidakseen jatkaa opintojaan toisen asteen oppilaitoksessa ja menestyäkseen työelämässä. Perusopetuksen lisäopetukseen on ollut haastavaa saada paikkoja ja lisäopetuksen järjestäminen tulee kartoittaa.

Aikuisten perusopetus:

Jos yli 16-vuotiaalta maahanmuuttajalta puuttuu peruskoulutuksen päättötodistus hän voi osallistua aikuisten perusopetukseen. Opintojen kesto on 1–3 vuotta ja opiskelijat voivat suorittaa koko suomalaisen perusopetuksen oppimäärän tai osia siitä. Aikuisten perusopetusta järjestetään mm. Keravan aikuislukiossa ja Eiran aikuislukiossa.

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus (Ammattistartti):

Ammattistartti on tarkoitettu niille peruskoulun päättäneille oppilaille, jotka eivät vielä ole ratkaisseet ammatinvalintaansa tai joilla muista syistä ei ole riittäviä valmiuksia osallistua jatko-opintoihin heti peruskoulun jälkeen. Tavoitteena on, että opiskelija saa valmiudet hakeutua perustutkintoon johtavaan ammatilliseen koulutukseen tutustumalla monipuolisesti eri koulutusaloihin ja työelämään ja ammatteihin.

Kotoutumiskoulutuksen kehittäminen

- Monialaisen yhteistyön luominen TE-toimiston, kunnan ja kolmannen sektorin välillä
- Työelämän ulkopuolella oleville henkilöille soveltuvien koulutusten kartoittaminen lähialueella
- Kotoutumiskoulutusta tukevien toimintojen paikallinen kehittäminen ja työ- harjoittelupaikkojen rekrytoiminen paikallisesti.

5.4 Työllistymisen tukeminen

Valtioneuvoston kesäkuussa 2021 julkaiseman selonteon mukaan maahanmuuttajaväestön työllisyys on kantaväestöä heikompaa, työsuhteet ovat kantaväestöä useammin osa- ja määräaikaisia ja työllistyminen tapahtuu usein koulutusta vastaamattomiin töihin.

Pitkäaikaistyöttömyys on kuitenkin kantaväestöä matalampaa ja yrittäjinä maahanmuuttajataustaiset toimivat selonteon mukaan yhtä todennäköisesti kuin kantaväestö. Kansainvälistä suojelua saaneiden ja perhesiteen perusteella tulleiden työllisyys on myös muita maahanmuuttajaryhmiä heikompaa. Pidempi maassa-asumisaika kuitenkin parantaa kaikkien maahanmuuttajaryhmien työllisyyttä

Valtioneuvoston työttömyyskatsauksen mukaan syyskuussa 2021 koko Uudenmaan työttömyysosuus oli 11,0 prosenttia työvoimasta. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus päivittää kuntakohtaisia tilastoja alueen työttömistä työnhakijoista kuukausittain. Syyskuun 2021 tilaston mukaan Sipoossa oli 870 työtöntä työnhakijaa, joka vastaa 7,9 prosenttia työvoimasta. Heistä ulkomaalaisia oli 102 henkilöä. Sipoon työttömistä pitkäaikaistyöttömiä syyskuussa 2021 oli 450 henkilöä ja heistä ulkomaalaisia oli 40 henkilöä. Näistä ulkomaalaisista pitkäaikaistyöttömistä EU:n ulkopuolelta tulleita oli 22 henkilöä.

Maahanmuuttajien työllistyminen onkin tärkeää sekä maahanmuuttajan, että vastaanottavan kunnan näkökulmasta. Toisaalta työllistyminen on yksi kotoutumisen ensisijaisista edistäjistä ja hyvä kotoutuminen puolestaan edistää työllistymistä. Sipoon kunnan nykyisessä strategiassa huomioidaan väestön nopea kasvu suhteessa työpaikkojen määrään. Sipoon tavoitteena on kaksinkertaistaa työpaikkojen määrä vuodesta 2013 vuoteen 2025 mennessä. Sipoon ja koko Suomen maahanmuuttajaväestöstä suurin osa on työikäisiä ja maahanmuuttajien työllistäminen ja osaamisen hyödyntäminen on yhä tärkeämpää myös Sipoossa.

Uudenmaan TE-toimisto vastaa Sipoossa asuvien työnhakijoiksi ilmoittautuvien maahanmuuttajien työllistymistä ja kotoutumista edistävästä ja tukevista työvoimapalveluista ja muista toimenpiteistä. TE-toimisto vastaa työikäisten- ja kykyisten kotoutumislain pykälien 10 § ja 12 § mukaisista alkukartoituksista ja kotoutumissuunnitelmista, missä sovitaan kotoutumista edistävästä toimenpiteistä, kuten kotoutumiskoulutuksesta ja kotoutumiskielestä, joka voi olla suomi tai ruotsi. Kotoutumissuunnitelma voidaan laatia tarvittaessa yhteistyössä Sipoon maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Kotoutumissuunnitelma laaditaan ensin vuodeksi ja sen tarvetta arvioidaan vuosittain. Kotoutumissuunnitelmaa voidaan jatkaa kolmen vuoden ajalle, erityisistä syistä pidemmällekin.

Sipoon kunta kuuluu Uudenmaan TE-toimiston alueeseen, mutta Sipoossa ei ole omaa toimipistettä. Sipoalaiset voivat asioida haluamassaan toimipisteessä Uudellamaalla. TE-palveluiden kohdalla on tulossa suuria muutoksia, sillä Työ- ja elinkeinoministeriön syyskuussa 2021 julkaiseman tiedotteen lainsäädäntöä ollaan uudistamassa syyskuussa 2022. Lakimuutoksella valmistellaan TE-palvelujen siirtoa kuntien tai kunnista muodostuvien yhteistoiminta-alueiden järjestettäväksi vuoden 2024 aikana. Kotouttamisohjelman päivittämisen aikaan ei vielä osata tarkkaan sanoa millaisia vaikutuksia uudistuksella on kuntalaisille.

Tälläkin hetkellä TE-toimiston lisäksi Sipoon kunnan työllisyyspalvelut pyrkivät tukemaan työnhakijaa tai työtöntä kaikissa työhön liittyvissä asioissa. Työllisyysyksikön tehtävänä on työllisyystoiminnan strateginen suunnittelu sekä työllisyyden edistäminen kokonaisvaltaisesti. Työllisyysyksikkö kehittää työllisyyteen liittyviä toimintoja kunnan sisäisissä sekä yritysyhteistyöhön liittyvissä verkostoissa yhdessä elinkeinotoimen kanssa.

Työllisyysyksikkö tarjoaa kuntouttavaa työtoimintaa, työkokeilua, erilaisia työllistymistä tukevia kursseja sekä tukea ja neuvontaa työllistymiseen liittyvissä asioissa. Työllisyysyksikön kautta on mahdollista ohjautua palkkatuettuun työhön tai opiskelemaan oppisopimuksella. Kuntouttava työtoiminta on lakiin perustuvaa työllistymistä edistävää toimintaa, jonka tarkoituksena on parantaa asiakkaan työ- ja toimintakykyä ja työllisyysmahdollisuuksia sekä selkiyttää hänen jatkosuunnitelmiaan on kunnalla. Sen perustana on yksilöllinen asiakkaan kanssa luotu

aktivointisuunnitelma. Toiminta on tarkoitettu pitkään työttöminä olleille henkilöille, jotka saavat työttömyyden perusteella toimeentulotukea tai työmarkkinatukea.

Kuntouttavaa työtoimintaa pitkäaikaistyöttömille järjestetään kunnan eri toimipisteissä. Toimintakeskus Risteys tarjoaa eri-ikäisille pitkäaikaistyöttömille kuntouttavaa työtoimintaa, nuorten ja aikuisten kuntouttavaa työtoimintaa, työkokeilua, työharjoittelua, palkkatukityötä, oppisopimuksia sekä työelämän valmennusta. Risteys on avoin myös maahanmuuttajataustaisille pitkäaikaistyöttömille ja tarjoaa tilojaan sovitusti esim. suomen/ruotsin kielen opiskeluryhmille. Risteyksen kautta on mahdollista suorittaa osatutkintoja yhteistyössä Keudan ja Careerian kanssa.

Alle 30-vuotiaille sipoolaisille Ohjaamosta on tarjolla tietoa, neuvontaa ja ohjausta työhön, koulutukseen, arkeen ja osallisuuteen liittyen. Ohjaamo kokoaa eri toimijat yhteen, eikä asiakkaan tarvitse tietää mihin viranomaiseen tulisi asiassaan olla yhteydessä. Ohjaamon palvelut ovat maksuttomia ja käynti voi olla kertaluontoinen tai niitä voi olla useampia.

Työllistymisen kehittäminen

- Maahanmuuttajataustaisille asiakkaille löydetään soveltuva ammattitasoinen koulutus, joka edistää työllistymistä
- Maahanmuuttajien aiemmin hankkiman koulutuksen ja työkokemuksen hyödyntäminen työllistymisessä
- Kannustetaan kunnan työnantajia tarjoamaan työkokeiluja

5.5 Kulttuuri ja vapaa-aika

Sipoon kunta tarjoaa eri-ikäisille maahanmuuttajataustaisille asiakkaille samat mahdollisuudet ja oikeudet harrastaa ja liikkua kuin muillekin kuntalaisille. Alkuvaiheen tiiviin ohjauksen yhteydessä kartoitetaan myös asiakkaan kiinnostuksenkohteita ja autetaan löytämään mieluisa harrastus.

Kunnalla on Nikkilässä ja Söderkullassa kirjastot sekä kiertävä kirjastoauto. Sipoossa toimii myös kunnan ylläpitämä, opetus- ja kulttuuriministeriön valvoma Sipoo-opisto, joka tarjoaa runsaasti erilaisia kursseja. Maahanmuuttajat ovat tervetulleita kursseille tasavertaisesti kantaväestön kanssa. Sipoo-opisto tarjoaa mm. ulkomaalaisille suunnattuja suomen ja ruotsin kielen kursseja.

Kunnan nuorisotoimi järjestää toimintaa Nikkilän ja Söderkullan taajamissa seitsemän vuotta täyttäneille lapsille ja teini-ikäisille sekä erityisessä syrjäytymisvaarassa oleville nuorille mm. nuorisotiloissa. Kunta tukee myös kolmannen sektorin harjoittamaa nuorisotoimintaa.

Kunta järjestää Hindsby barnträdgårdissa ja Paipis barnträdgårdissa leikkitoimintaa lapsille, jotka eivät tarvitse kunnallista päivähoidoa. Lapset voivat myös osallistua kodin ulkopuolisiin retkiin ja tapahtumiin ja vanhemmille järjestetään vanhempainiltoja ja kasvatustavoitekeskusteluja.

Kolmas sektori

Järjestöjen merkitys kahdensuuntaisessa kotoutumisessa on huomattava erityisesti kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluiden tarjoajina. Suurin osa suomalaisista on osana jonkin järjestön tai seuran toimintaa, esimerkiksi urheiluharrastuksen kautta ja maahanmuuttajilla on mahdollisuus osallistua toimintaan. Valtioneuvoston maahanmuuttostrategiassa ja kotoutumislaisissa korostetaan järjestöjen merkitystä väestöryhmien välisen arjen vuoropuhelun edistämiseksi. Sipoossa toimii erilaisia urheiluseuroja ja yhdistyksiä, jotka ovat olleet aktiivisesti mukana etenkin nuorten osallistamisessa heidän toimintaansa.

Sipoossa on tehty paljon yhteistyötä myös lähialueiden järjestöjen kanssa ja järjestetty kursseja mm. Pakolaisavun, Sininauhasäätiön ja Monikanaisten kanssa. Sipoossa toimii mm. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Kansanterveys, Marttaliitto, 4H-liitto, Suomen Punaisen Risti, Partiolaiset ja seurakunnat. Sipoon Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää vapaaehtoisvoimin perhekahvilatoimintaa, perhekummitoimintaa ja ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toimintaa Sipoossa. Sipoossa toimii myös aktiivisia vapaaehtoisia, jotka tarvittaessa auttavat huonekalukeräyksissä, ystävätoiminnassa, tukikummitoiminnassa ja muussa vapaaehtoistoiminnassa.

Vapaa-ajan palveluiden kehittäminen:

- Perustetaan kolmannen sektorin verkosto, jonka tarkoituksena on helpottaa eri järjestöjen ja kunnan välistä yhteistyötä
- Kehitetään yhteistyötä vapaaehtoisten kanssa järjestämällä yhteisiä keskustelu- ja suunnittelutilaisuuksia

5.6 Lapsiperheiden sosiaalityö

Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut ovat tarvittaessa kaikkien lapsiperheiden tukena. Lapsiperheiden on mahdollista saada kotipalvelua, sosiaaliohjausta ja perhetyötä, lapsiperheiden sosiaalityötä ja taloudellista tukea sekä lastensuojelun apua.

Varhainen tuki

Varhaista tukea on tarjolla lapsiperheiden kotipalvelusta ja perhetyöstä. Lapsiperheiden kotipalvelu on lasten- ja kodinhoitoapua, vanhemmuuden tukemista ja arkirutiinien hoitamista yhdessä vanhemman kanssa. Kotipalvelua annetaan mm. sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavan toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella. Kotipalvelun sisältö suunnitellaan ja määritellään yhdessä perheen kanssa.

Perhetyö

Perhetyötä on tarjolla niihin arkipäivän tilanteisiin, jotka perhe kokee itse haasteellisiksi. Sosiaaliohjaaja kuuntelee, auttaa, neuvoo ja ohjaa perheitä tavallisissa arkipäivän pulmissa. Tuki on maksutonta ja tapaamisten määrästä ja toteuttamistavoista sovitaan yhdessä perheen kanssa. Perhetyö toteutetaan pääsääntöisesti perheen kotona ja työskentely suunnataan koko perheelle. Keskeisenä tavoitteena on perheen omien voimavarojen vahvistaminen.

Lapsiperheiden sosiaalityö

Lapsiperheiden sosiaalityöhön voi olla yhteydessä itse tai yhdessä ammattilaisen kanssa. Syy voi olla esimerkiksi perheen kriisi, uupumus, lapsen tai nuoren kehitystä uhkaavat vaikeudet kotona tai koulussa, huoli päihteistä, väkivallasta, hyväksikäytöstä, mielenterveydestä tai peliriippuvuudesta. Jos viranomaisilla ja muilla ammattihenkilöillä on huoli lapsen hyvinvoinnista, heidän on tehtävä lastensuojeluilmoitus salassapitosäännöksistä huolimatta. Myös jokainen lapsen tilanteesta huolestunut aikuinen tai lapsi itse voi tehdä lastensuojeluilmoituksen. Yksityishenkilöllä on oikeus tehdä ilmoitus nimettömänä. Lapsiperheiden sosiaalityö sisältää tuen tarpeen arvioinnin, sekä tarvittavan tuen ja palveluiden järjestämisen. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista muutostyöskentelyä yhdessä perheen kanssa. Lapsiperheiden sosiaalityö vastaa myös perheiden täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta. Lapsiperheiden sosiaalityön kautta voi lapselle saada tukihenkilön tai tukiperheen.

Lastensuojelu

Lastensuojeluun voi ottaa yhteyttä silloin, kun on huoli lapseen kohdistuvasta laiminlyönnistä, heitteillejätöstä tai vaarasta. Lastensuojelun tehtävä on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lastensuojelu tukee vanhempia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelu pyrkii ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin.

Itä-Uudenmaan sosiaali- ja kriisipäivystys

Virka-ajan ulkopuolella yhteyttä voi ottaa Itä-Uudenmaan sosiaali- ja kriisipäivystykseen esim. silloin kun tarvitset kiireellistä apua tai neuvontaa tai olet kohdannut äkillisen traumaattisen kriisin. Sosiaali- ja kriisipäivystys palvelee ympäri vuorokauden, mutta virka-aikana palvelut saadaan ensisijaisesti kunnan perhe- ja sosiaalipalveluista.

Lapsiperhetyön monikulttuurisuuden kehittäminen

- Pakolaistaustaisten asiakkaiden kotoutumisajan jälkeen asiakkaiden siirtymistä kunnan peruspalveluihin tuetaan ja kehitetään
- Kehitetään yhteistyötä kunnan eri osastojen välillä, esimerkiksi maahanmuuttajapalveluiden, aikuissosiaalityön sekä lasten, nuorten ja perheiden elämänkaari - palveluiden välillä, jotta palvelut tukevat myös maahanmuuttajataustaisia asiakkaita mahdollisimman hyvin

5.7 Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityön yksikkö tarjoaa asiakkailleen tarvittaessa seuraavia palveluita: Osallisuutta vahvistava kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus, asumispalvelut, lähisuhde- ja perheväkivallan ennaltaehkäisevä suunnitelma (MARAK), sosiaalinen luotto, täydentävä ja ennaltaehkäisevä toimeentulotuki, neuvonta talous- ja velka-asioissa, rikos- ja riita-asioiden sovittelu (järjestetään Vantaan sovittelutoimiston kautta), tukihenkilöpalvelut, sosiaalityö, sosiaaliohjaus ja yleinen ohjaus ja neuvonta sosiaalihuollon palveluista

Maahanmuuttajataustaiset asiakkaat ovat tasavertaisessa asemassa kaikkien muiden aikuissosiaalityön asiakkaiden kanssa ja heille tarjotaan samoja palveluita kuin muillekin. Aikuissosiaalityön asiakkuudessa otetaan huomioon kaikkien asiakkaiden kohdalla heidän tilanteeseensa vaikuttavat taustatekijät, kuten fyysinen ja psyykinen terveydentila, koulutus, voimavarat, verkosto jne. Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kohdalla tällaisia taustatekijöitä voivat myös olla kulttuuriin, uskontoon tai kielitaitoon liittyvät seikat.

Aikuissosiaalityön asiakkuus alkaa hakemuksesta tai sosiaalihuoltolain mukaisesti yhteydenotosta, jonka jälkeen asiakkaan tilannetta ryhdytään selvittämään. Tarvittaessa asiakkaalle laaditaan palvelutarpeen arvio ja siihen liittyvä asiakassuunnitelma. Tavoitteena on, että kaikki työskentely aikuissosiaalityössä on osallistavaa ja aktivoivaa. Mikäli asiakas on erityisen tuen tarpeessa, hänen omatyöntekijäkseen valitaan sosiaalityöntekijä. Muiden asiakkaiden omatyöntekijänä toimii sosiaaliohjaaja.

Aikuissosiaalityön asiakkaita pyritään usein tukemaan laaja-alaisen ja moniammatillisen verkostotyön avulla. Maahanmuuttajataustaisia ja muita aikuissosiaalityön asiakkaita tuetaan tekemällä verkostotyötä mm. TE-toimiston, työllisyysyksikön, Kelan, terveydenhuollon, velkaneuvonnan, 3. sektorin ja muiden yhteistyötahojen kanssa.

Monikulttuurisen työn kehittämiskohteita aikuissosiaalityössä:

- Ymmärryksen lisääminen siitä, miten traumatisoituminen näkyy ihmisen toimintakyvyssä
- Koulutusta eri kulttuurien ja uskontojen merkityksestä suhteessa suomalaisen yhteiskunnan normeihin ja toimintatapoihin. Miten tukea integroitumista aikuissosiaalityön keinoin, mitä ottaa huomioon eri tukitoimia järjestettäessä?
- Yhteisöllisyyttä tukevien toimintojen kehittäminen ja sitä kautta integroitumisen tukeminen

5.8 Ikääntyneiden ja vammaisten palvelut

Sipoossa tarjotaan sosiaalihuoltolain (2014/1301), vammaispalvelulain (1987/380), sekä vanhuspalvelulain (2012/980) mukaisia tukitoimia ikääntyneille, vammaisille sekä heidän omaisilleen. Sipoossa on mm. päiväkeskustoimintaa, palveluasumista, neuvontapalveluita ja kotihoidon palveluita. Toiminnan tavoitteena on mahdollistaa ikääntyneille ja vammaisille kuntalaisille hyvä, mielekäs ja muihin kuntalaisiin nähden tasa-arvoinen elämä. Ikääntyneiden ja

vammaisten palveluissa maahanmuuttajataustaiset asiakkaat kohdataan tasavertaisina kuntalaisina. Palveluita pyritään jatkuvasti kehittämään, jotta ne vastaavat myös maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden tarpeita. Erityisesti palveluissa panostetaan henkilökunnan koulutukseen ja siihen, miten toiminnassa voidaan huomioida eri kulttuuritaustat. Henkilökunnalle on mm. teetetty ohjeita siitä, miten voidaan työskennellä kulttuurisensitiivisesti eri taustaisten asiakkaiden kanssa.

Monikulttuurisuustyön kehittäminen ikääntyneiden ja vammaisten palveluissa

- Yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa kehitetään
- Ohjeita käännetään tarvittaville kielille
- Henkilöstölle järjestetään tarvittaessa lisäkoulutusta

5.9 Maahanmuuttajapalvelut

Maahanmuuttajapalveluissa annetaan maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvää ohjausta, neuvontaa ja tietoa maahanmuuttajille, viranomaisille ja yhteistyökumppaneille.

Maahanmuuttajapalveluiden ohjaus henkilökunnalle voi koskea esimerkiksi tulkin käyttöä tai kotouttamiseen liittyvien koulutusten koordinoitua. Yleinen ohjaus maahanmuuttajille, koskee tyypillisesti esimerkiksi Kelan etuuksien pariin tai muihin palveluihin ohjaamista. Kysymyksiä maahanmuuttajapalveluihin tulee usein myös erilaisiin oleskelulupiiin liittyen.

Maahanmuuttajapalvelut koordinoivat kotouttamistyön kokonaisuutta ja monialaista yhteistyötä sekä erityisesti kotoutumislain edellyttämää tehokasta alkuvaiheen ohjausta.

Sipoon maahanmuuttajapalveluiden esimiehenä toimii maahanmuuttajapalveluiden johtava sosiaalityöntekijä. Maahanmuuttajapalveluissa työskentelee yksi sosiaalityöntekijä, joka on kiintiöpakolaisten ja alaikäisenä yksin maahan tulleiden jälkihuolto- ja vastuutyöntekijä kotoutumisaikana. Maahanmuuttajapalveluissa työskentelee myös yksi sosiaaliohjaaja, joka vastaa kiintiöpakolaisten vastaanotosta, sosiaaliohjauksesta ja perhetyöstä, sekä kaksi jälkihuolto-ohjaajaa. Pakolaistaustaiset asiakkaat kuuluvat tiiviin sosiaalityön piiriin pääsääntöisesti kolme vuotta maahanmuutosta lukien ja tähän aikaan sisältyy monenlaisia erityispalvelujen tarpeita.

Kotoutumisajan aikana ja sen jälkeen kunnan peruspalvelut ovat käytettävissä kaikille kuntalaisille tasavertaisesti. Maahanmuuttajia tuetaan kunnallisten ja julkisten palvelujen käyttämisessä sekä opastetaan muiden kotoutumista edistävien palvelujen piiriin. Asiakasta autetaan hakemaan taloudellista tukea Kelasta, mikäli muut tulot (esim. palkka, eläkkeet, päivärahat) eivät riitä kohtuullisiin elinkustannuksiin. Kela myöntää toimeentulotukea toimeentulotukilakiin ja sen perusteella asiakkaalle tehtävään tulo- ja menolaskelmaan perustuen.

Asiakaskunta

Sipoon maahanmuuttajapalveluiden varsinaisia asiakkaita ovat kansainvälistä suojelua saavat tahot. Sipoon elämänkaarimallista poiketen, maahanmuuttajapalveluiden asiakkaat voivat edustaa kaikkia elämänvaiheita. Maahanmuuttajapalvelut vastaavat mm. pakolaisten vastaanotosta, alkuaikojen ohjauksesta, kuntapaikkojen koordinaatiosta sekä alaikäisenä yksintulleiden jälkihuollosta. Kotoutumisaika on pääsääntöisesti kolme vuotta kiintiöpakolaisten

ja muiden maahanmuuttajien kohdalla. Vuonna 2020 kotouttavan jälkihuollon ikärajaa nostettiin 21 vuodesta 25 vuoteen.

Sipoo on tehnyt päätöksen vastaanottaa vuosittain 10–15 kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvaa henkilöä/3–4 perhekuntaa vuodesta 2017 alkaen. Kun kuntapaikkoja myönnetään, on hyvä pyrkiä vastaanottamaan ainakin 10–15 henkilöä samasta maasta, koska se saattaa ennaltaehkäistä syrjäytyneisyyttä ja ulkopuolisuuden tunnetta. Myös käytännön järjestelyt ovat helpompia, kun kieliryhmä on suurempi. Esimerkiksi käännostöiden ja tulkkausten kilpailutus helpottuu.

Kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvien henkilöiden vastaanotosta ja kuntapaikkojen koordinaatiosta vastaa Sipoon maahanmuuttajapalvelut. Kotoutumisen edistäminen on kuitenkin koko yhteiskunnan yhteinen tehtävä ja maahanmuuttajille kuuluvat samat peruspalvelut kuin kaikille muille kuntalaisille. Kiintiöpakolaiset ovat kuitenkin aina alussa erityistuen tarpeessa. Kiintiöpakolaiset ja oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat kuuluvat kotoutumispalvelujen piiriin noin kolme vuotta, jolloin heitä ohjaa maahanmuuttajapalveluiden vastuutyöntekijä.

Pakolaisten vastaanotosta aiheutuvien kustannustenkorvaamisesta säädetään kotoutumislaisissa ja valtioneuvoston päätöksessä pakolaisten vastaanotosta. Niiden tarkoituksena on korvata palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä aiheutuneet kustannukset kunnalle. ELY-keskus maksaa kunnalle valtion varoista pakolaiskiintiön kautta tulleista henkilöistä aiheutuneet kustannukset osittain laskennallisesti ja osittain täysimääräisinä. Kiintiöpakolaisina saapuneista laskennallinen korvausaika on neljä vuotta ja turvapaikkamenettelyn kautta oleskeluluvan saaneista kolme vuotta. Joidenkin korvausten, kuten korvaus tulkkauksen järjestämisestä, korvausaika on pidempi, Suomen kansalaisuuden saamiseen saakka. Kunnalle korvausten maksamisen edellytyksenä on voimassa oleva kansainvälistä suojelua saaneiden vastaanoton sopimus ELY-keskuksen kanssa ja voimassa oleva kotouttamisohjelma. Työ- ja elinkeinoministeriö on laatinut kustannusten korvaamisesta erillisen ohjeistuksen.

Kotoutumistyö

Kotouttamistyössä on erityisen tärkeää kartoittaa maahanmuuttajan kokonaisvaltainen elämäntilanne, tarjota tietoa yhteiskunnasta ja ohjata hänet sopivien palveluiden ja toimenpiteiden pariin heti kuntaan muutettaessa. Myös kunnassa asuvat maahanmuuttajat ovat tuoneet esille tarpeen alkuvaiheen ohjaukselle.

Laki kotoutumisen edistämisestä edellyttää, että kunta ja TE-toimisto sekä muut viranomaiset antavat opastusta, ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävästä toimenpiteistä, palveluista ja työelämästä, tekevät alkukartoituksen maahanmuuttajan tilanteesta ja tarvittaessa tai asiakkaan pyynnöstä suunnittelevat yhdessä tämän kanssa henkilökohtaisen kotoutumissuunnitelman. Kunnan puolelta haastatteluista, mahdollisesta alkukartoituksesta ja kotoutumissuunnitelman teosta vastaavat maahanmuuttajapalveluiden vastuutyöntekijä.

Kiintiöpakolaisten alkuvaiheen ohjaukseen kuuluu esimerkiksi lentokentältä hakeminen, ensimmäisen asunnon järjestäminen ja sinne saattaminen. Alkuvaiheeseen kuuluu myös kotikäyntejä, tapaamisia toimistolla, sekä infotilaisuuksia kunnan palveluista, suomalaisesta työelämästä ja yhteiskunnasta. Kolmen vuoden aikana asiakkailla on oma vastuutyöntekijä maahanmuuttajapalveluissa, joka ohjaa asiakkaita kokonaisvaltaisesti kaikissa arkeen ja kotoutumiseen liittyvissä asioissa. Kolmen vuoden jälkeen tavoitteena on, että asiakas siirtyy kunnan peruspalveluihin.

Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/275) muuttui siten, että kotoutumislain mukainen jälkihuolto laajennettiin 21 vuodesta 25 ikävuoteen. Sipoossa on alaikäisenä yksin maahan tulleita, nyt jo lakkautetusta perheryhmäkodista itsenäistyneitä nuoria, joille tarjotaan jälkihuollon palvelut. Itsenäisesti kuntaan muuttavalle 18–24-vuotiaalle jälkihuoltoon oikeutetulle nuorelle järjestetään jälkihuollon palveluita sen jälkeen, kun hän on kirjoilla Sipoossa ja on itse löytänyt asunnon. Koska alaikäisenä ilman huoltajaa Suomeen tulleet lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, on tärkeä panostaa eri tukitoimiin heidän kotoutumisensa ja hyvinvointinsa edistämiseksi. Sipoossa tämä on toteutettu kehittämällä sektorit ylittävää yhteistyötä kunnan eri osastojen, kolmannen sektorin ja ELY-keskuksen välillä.

Maahanmuuttajapalveluiden kotoutumista edistävässä työssä keskeistä on käytännön arkeen, yhteiskuntaan ja palvelujärjestelmään liittyvä ohjaus ja neuvonta, jota toteutetaan monialaisena yhteistyönä toimistolla, puhelimitse, kotikäynnin sekä tarvittaessa toisen tahon toimipisteellä. Lisäksi asiakkaan suostumuksella maahanmuuttajapalveluista osallistutaan erilaisiin verkostotapaamisiin ja tarvittaessa avustetaan selvittämään erilaisia tilanteita. Työn tavoitteena on lisätä kotoutuvien henkilöiden itsenäistä suoriutumista ja elämänhallintaa.

Valtioneuvosto on säätänyt asetuksen kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta. Alkukartoituksen tarkoituksena on arvioida asiakkaan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisedellytykset mahdollisimman kattavasti. Näitä ovat esim. luku- ja kirjoitustaito, suomen ja ruotsin kielen taito, opiskelutaidot ja -valmiudet, aikaisempi koulutus ja työkokemus, erityisosaaminen, asiakkaan omat koulutus- ja työllistymistoiveet, elämäntilanne ja siihen liittyvät palvelutarpeet. Alkukartoituksessa puhutaan myös kotoutumiskielen valinnasta ja selvitetään, haluaako asiakas opiskella suomen tai ruotsin kieltä kotoutumiskoulutuksessa. Alkukartoituksen perusteella asiakas voidaan ohjata työmarkkinoille, tarvettaan vastaavaan koulutukseen tai muihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin. Samalla arvioidaan, tarvitseeko asiakas erityistä kotoutumissuunnitelmaa.

Kotoutumissuunnitelma on kunnan, työ- ja elinkeinotoimiston ja asiakkaan yhdessä luoma henkilökohtainen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea asiakkaan yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja ja osallistumista tasavertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Se sisältää ainakin suomen tai ruotsin kielen opiskelua ja lisäksi tarvittaessa muita kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja, kuten oman äidinkielen opiskelua erityisesti alaikäisten maahanmuuttajien osalta, yhteiskuntaan perehdyttävää opetusta, tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon- sekä perusopetusta täydentävää opetusta, alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimia toimenpiteitä ja palveluja, kotoutumis- koulutusta tai muita kotoutumista yksilöllisesti edistäviä toimenpiteitä.

Alkukartoituksesta ja kotoutumissuunnitelmasta työikäisille ja –kykyisille vastaa TE-toimisto, tarvittaessa yhteistyössä maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Työvoiman ulkopuolisten maahanmuuttajien alkukartoituksesta ja kotouttamissuunnitelmista vastaa maahanmuuttajapalvelut. Työvoiman ulkopuolella ollaan tyypillisesti sairauden, vamman, iän, raskauden tai kotona hoidettavien pienten lasten vuoksi. Kunnan alkukartoitus aloitetaan kahden kuukauden sisällä asiakkuuden alkamisesta tai alkukartoitusta koskevasta pyynnöstä. Kunta ilmoittaa ELY-keskukseen vuosittain kunnassa laadittujen kartoitusten määrän sekä niiden aloittamis- ja päättämisaikat. Kunnalle maksetaan 700 euron korvaus jokaisesta kunnan vastuulle kuuluvan maahanmuuttajan päätökseen saatetusta alkukartoituksesta.

Kotouttamistyön kehittäminen:

- Seurataan asiakkaiden kotoutumista ja kehitetään tukitoimia, jotka edistävät asiakkaiden osallisuutta yhteiskuntaan

- Kotoutumisajan loppuvaiheen tuki: asiakasta tuetaan maahanmuuttajapalveluiden tiiviistä tuesta siirtymisessä kunnan peruspalveluihin
- Asiakasosallisuuden lisääminen palveluissa

5.10 Terveydenhuollon palvelut

Kansanterveyslain (66/1972) ja erikoissairaanhoidon lain (1062/1989) mukaan kunnan tulee järjestää terveys- ja sairaanhoitopalvelut terveydenhuoltolain määräysten mukaisesti. Sipoo tarjoaa maahanmuuttajille samat lakisäätiset terveys- ja sairaanhoitopalvelut kuin muillekin kuntalaisille mukaan lukien neuvola-, kouluterveyshuolto-, opiskeluterveyshuolto- ja sairaanhoitopalvelut. Lisäksi terveydenhuoltolain 13§ edellyttää opiskelu- ja työterveyshuollon ulkopuolelle jäävien nuorien ja työikäisten terveystarkastusten järjestämisen.

Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kotoutumispolun alkuvaiheessa kuitenkin palvelutarve on korkeampi johtuen erityispalveluista, jotka määritellään sosiaali- ja terveysministeriön ohjeissa. Muille maahanmuuttajille järjestetään terveystarkastuksia tarpeen mukaan.

Terveydenhuoltolain 50 §:n mukaan julkisen terveydenhuollon on aina annettava kiireellistä hoitoa kaikille sitä tarvitseville riippumatta siitä, onko henkilö kunnan asukas tai onko hänellä oikeus muulla perusteella terveyspalveluihin. Paperittomasti maassa oleskelevat ovat siis oikeutettuja kiireelliseen hoitoon kaikkialla maassa. Heiltä voidaan yrittää periä kiireellisestä hoidosta koituvat todelliset kustannukset ja lääkityksestä täysi hinta. Kunnan terveydenhuolto voi myös tarjota välttämätöntä kiireetöntä hoitoa, joka potilaan tulee pääsääntöisesti maksaa itse.

Neuvolapalvelut

Neuvola tarjoaa kaikille kuntalaisille äitiys-, lasten- ja ehkäisyneuvolan palveluita. Neuvolan tehtävä on huolehtia koko perheen hyvinvoinnista perheiden yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Neuvola seuraa ja tukee raskaana olevien, lasten ja perheiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä ohjaa tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai muiden palveluiden piiriin. Neuvolassa käydään pääsääntöisesti samalla terveydenhoitajalla aina odotusajasta siihen asti, että lapsi siirtyy kouluterveydenhuoltoon. Tämä mahdollistaa luottamuksellisen suhteen perheen ja hoitajan välillä. Neuvola tekee tiivistä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, mm. varhaiskasvatus, maahanmuuttajapalvelut, terveyskeskus, kuntouttavat toiminnot sekä erikoissairaanhoidon. Neuvolan tehtävänä on tukea myös kuntalaisten perhesuunnittelua ja raskauden ehkäisyä. Neuvolan terveydenhoitaja osallistuu kiintiöpakolaisten maahantulotarkastukseen, mikäli kiintiöpakolaisten joukossa on raskaana olevia tai alle kouluikäisiä lapsia.

Perheneuvonta

Perheneuvonnan palvelut on tarkoitettu sipoolaisille 0–17-vuotiaille lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen. Perheneuvonta auttaa esimerkiksi lapsen tai nuoren kehitykseen, kasvatukseen, perheen vuorovaikutukseen ja vanhemmuuteen liittyvissä ongelmissa sekä muissa

perhettä kuormittavissa tilanteissa. Perheneuvonta voi auttaa, kun esimerkiksi on huolta lapsen käyttäytymisestä, kehityksestä, tunne-elämästä, mielialasta tai sosiaalisista taidoista tai perheessä on ristiriitoja tai muu vaikea elämäntilanne.

Perheneuvontatyöskentelyyn voi kuulua neuvontaa, lapsen ja perheen tilanteen kartoitusta, tutkimusta ja hoitoa. Hoito ja tuki toteutetaan perheen tarpeet huomioiden.

Kasvatus- ja perheneuvonnan hoidollinen työ kohdentuu perheenjäsenten välisten suhteiden ja perhesysteemin hoitoon. Lapsen kehitystä autetaan ensisijaisesti tukemalla vanhempia ohjauksen, neuvonnan tai tarvittaessa hoidollisin keinoin. Työllä pyritään tekemään lapsi ja hänen ominaisuutensa näkyväksi. Parisuhteiden tuella vahvistetaan lapsiperheen vanhempien välistä parisuhdetta niin, että se tukisi toimivaa vanhemmuutta sekä edistäisi lapsen ja koko perheen hyvinvointia. Perhesuhteiden tuella lisätään perheenjäsenten välistä toimivaa vuorovaikutusta ja keskinäistä ymmärrystä, parannetaan kommunikointia ja vahvistetaan perheen myönteistä ilmapiiriä ja voimavaroja.

Perheneuvonnassa työskentelee kaksi psykologia ja sosiaalityöntekijä. Teemme yhteistyötä myös lääkärin kanssa. Perheneuvonnan palvelut ovat luottamuksellisia ja maksuttomia eikä niihin tarvita erillistä lähetettä.

Mielenterveyspalvelut

Yksi tärkeä osa terveydenhuollon palvelujen kokonaisuutta, etenkin pakolaistaustaisten asiakkaiden kannalta, on riittävät mielenterveyspalvelut. Etenkin kiintiöpakolaistaustaisilla ja turvapaikkaprosessin läpikäynneillä henkilöillä saattaa olla psyykettä kuormittavia kokemuksia takanaan. Pako lähtömaasta on jo itsessään raskas kokemus psyykelle. Tämän lisäksi taustalla saattaa olla kidutusta tai traumatisoivaa väkivaltaa. THL:n mukaan kolme neljästä pakolaistaustaisista tai konfliktialueilta tulevista on kokenut jonkun väkivaltaisen tapahtuman. On siis tärkeää, että ammattilaiset, jotka työskentelevät näiden ihmisten kanssa, oppivat tunnistamaan psyykkisen oireilun ja ohjaavat henkilöitä oikeanlaisen avun piiriin.

Sipoossa toimii HUS:n ylläpitämä Sipoon psykiatrian poliklinikka, sekä kunnan omat päihde- ja mielenterveyspalvelut, josta voi saada apua mielenterveysongelmiin. Alaikäiset asiakkaat voivat saada apua neuvolan, oppilashuollon, HUS:n lastenpsykiatrian poliklinikan tai Porvoon nuorisopsykiatrisen poliklinikan kautta.

Näiden lisäksi lähialueilla on useita järjestöjä, joissa on erityisosaamista traumatisoituneiden ja kidutettujen henkilöiden kuntouttamiseen. Esimerkiksi psykotraumatologian keskus hoitaa kidutuksen vuoksi traumatisoituneita pakolaisia ja oleskeluluvan saaneita. Suomen Mielenterveysseura tarjoaa kriisiapua ja keskusteluapua maahanmuuttajataustaisille henkilöille. Tämän lisäksi Suomen Mielenterveysseuralla on runsaasti mielenterveyttä käsittelevää materiaalia eri kielillä.

Maahantulotarkastukset, terveystarkastus ja suun terveydenhuolto

Kiintiöpakolaisille tehdään terveystarkastus ja infektio-tautien seulonta sosiaali- ja terveysministeriön Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden infektio-ongelmien ehkäisy -julkaisun (2010) ohjeiden mukaisesti lähtömaa huomioiden. Turvapaikanhakijoille terveystarkastus ja

infektioautien seulonta tehdään jo vastaanottokeskuksessa. Laajassa terveystarkastuksessa, ns. maahantulotarkastuksessa, joka tehdään viimeistään kaksi viikkoa maahan tulon jälkeen, terveydenhoitaja tekee alkuhaastattelun ja -tarkastuksen sekä alustavan arvion erityistuen tarpeesta.

Alkuhaastattelussa käydään läpi kaikki keskeiset hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät asiat. Seulontaverikokeet, uloste- ja virtsanäytteet sekä röntgenkuva hampaista+ keuhkoista ohjelmoidaan esitietojen perusteella yhdessä lääkärin kanssa. Terveydenhoitaja varaa ajat laboratorioon, röntgeniin sekä tarvittaessa avustavan henkilön mukaan, esimerkiksi ohjaajan tai tulkin. Lääkärin vastaanotolle ohjataan kaikki tarkastetut, tarvittaessa jo maahan tullessa, ja viimeistään 2 viikkoa maahantulosta. Raskaana olevat ohjataan äitiysneuvolalääkärille. Rokotetiedot kirjataan koneelle ja tehdään rokotussuunnitelma.

Pakolaistaustaisilta asiakkailta pyydetään lupa terveystietojen luovuttamiseen esim. sosiaalitoimelle. Alkutarkastuksessa mukana ollut henkilökunta toimittaa lasten terveystiedot neuvolaan ja kouluterveydenhoitajille. Neuvola ja kouluterveydenhuolto varaavat tarvittavat ajat asiakkailleen. Päivähoitoa, koulu tai kielikurssi voidaan aloittaa hyvin pian sen jälkeen, kun terveystarkastus on tehty. Maahanmuuttaja-asiakkaille varataan tavallista pidempi vastaanottoaika, koska tulkin käyttö hidastaa toimintaa. Kolmen viikon aikana Suomeen tulosta tulee myös mahdollisuuksien mukaan järjestää käynti suun terveydenhuollossa.

Pakolaisten kanssa tehtävässä terveyttä ja hyvinvointia edistävässä työssä tärkeää on monialainen yhteistyö. Terveystarkastusten yhteydessä on oltava psykososiaalisen työn ammattilaisen konsultaatiomahdollisuus ja lähikontakti tartuntatautiyksikköön, fysioterapiaan ja suun terveydenhuoltoon. Kunnan pakolaistaustaiset terveydenhuollon asiakkaat on asianmukaista ohjata yhden asiaan perehtyneen terveydenhoitajan luokse. Kouluikäisten terveyttä ja hyvinvointia edistävässä työssä kouluterveydenhuolto ja oppilashuolto ovat keskeisessä roolissa. Sipoossa kouluterveydenhuolto ja aikuisten terveystarkastus vastaavat rokotusohjelman loppuun viennistä yhteistyössä maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Tulkkipalveluja käytetään aina tarvittaessa.

Monikulttuurisen terveydenedistämistyön kehittäminen

- Monikulttuurisuuskoulutusta tarjotaan sitä haluaville ja tarvitseville työntekijöille
- Traumatisoituneiden asiakkaiden oireet opitaan tunnistamaan
- Mielenterveyspalveluita tarvitseville pyritään mahdollisimman nopeasti löytämään oikeanlainen apu ja tuki

6 Kotouttamisohjelman päivitys

Kotoutumista edistävän toiminnan organisoimiseksi ja kehittämiseksi on tärkeää pystyä seuraamaan ja arvioimaan kotouttamistyön tuloksia. Koska kotouttamisohjelman tarkoituksena on toimia työvälineenä kotoutumistyötä tekeville eri tahojen edustajille, se tulee päivittää tarpeen tullen, mutta vähintään kerran valtuustokaudessa.

Kotoutumisen osaamiskeskus ylläpitää valtakunnallista kotoutumisen seurantajärjestelmää, johon se kokoaa tietoa eri lähteistä. Seurantajärjestelmässä on Euroopan Unionin ja OECD:n

käyttämien viitekehysten mukaisesti seuraavia osa-alueita: työllisyys, koulutus, terveys ja hyvinvointi, asuminen sekä osallistuminen ja kaksisuuntainen kotoutuminen.

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) edellyttää kuntaa ja muita paikallisen tason viranomaisia seuraamaan kotouttamisohjelman sisältämien toimenpiteiden toteutumista. Kotouttamisohjelman seurannasta, päivityksestä ja kotouttamistyön kokonaiskoordinaatiosta vastaa Sipoon kunnan kotouttamisen yhteistyöryhmä, joka laajennetaan tarvittaessa ohjausryhmästä kutsumalla mukaan tärkeitä sidosryhmiä mukaan lukien maahanmuuttajien edustajia. Kotouttamistyön ohjausryhmä tapaa vähintään kerran vuodessa ja koolle kutsumisesta vastaa maahanmuuttokoordinaattori. Kotouttamisen yhteistyöryhmä raportoi kunnanvaltuustolle kotouttamistoimenpiteistä vähintään kerran valtuustokauden aikaan. Jokainen toimiala on myös veloitettu seuraamaan kotouttamisohjelmaa oman toimialansa osalta.

Lähivuosina on tulossa huomattavia sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä TE-palveluiden järjestämiseen liittyviä uudistuksia. Sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyvät kunnalta Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen järjestettäväksi 1.1.2023. Tällä hetkellä Sipoon maahanmuuttajapalvelut ovat osa työikäisten palveluita. Tulevaisuudessa osa maahanmuuttajatyöstä jää kunnan vastuulle sosiaalityön siirtyessä hyvinvointialueelle. Muutoksessa keskeistä on toimivien yhteistyökäytänteiden luominen Sipoon kunnan sekä Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen välillä.

Myös TE-palveluiden järjestämisvastuu on siirtymässä kunnille tai kuntien muodostamille yhteistoiminta-alueille vuoden 2024 aikana. Näillä muutoksilla tulee olemaan vaikutuksia kunnassa tehtävään kotouttamistyöhön ja moni käytännön asia on tätä kotouttamisohjelmaa päivitettäessä vielä auki. Tulevista uudistuksista johtuen kotouttamisohjelmaa on päivitettävä tarpeellisilta osin Sote-uudistuksen ja työllisyyspalveluiden kuntaan siirtymisen edetessä.

7 Lähteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet: [Esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteet | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Gissler, M.; Malin, M. & Matveinen, P. (2006) Maahanmuuttajat ja julkiset palvelut: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja sosiaalihuollon laitospalvelut. Stakes.

Maahanmuuttovirasto. www.migri.fi

Opetushallitus (2014) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Polichtchouk, V. (2012) Sosioekonominen analyysi pakolaisten kuntiin sijoittamisesta. Helsinki: Haaga-Helia ammattikorkeakoulu.

Sipoon kunta: www.sipoo.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö (2010) Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden infektio-ongelmien ehkäisy. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja: 2009:21.

Sosiaali- ja terveysministeriö, kuntainfo 2/2017. THL : www.thl.fi

Tilastokeskus, ulkomaalaistaustaiset: [Ulkomaalaistaustaiset | Tilastokeskus \(stat.fi\)](#)

Tilastokeskus, vieraskieliset: [Vieraskieliset | Tilastokeskus \(stat.fi\)](#)

Työ- ja elinkeinoministeriön kotouttamisen osaamiskeskus. www.kotouttaminen.fi.

Työ- ja elinkeinopalveluiden siirtyminen: [TE-palvelut siirtyvät kunnille vuoden 2024 aikana – ministerityöryhmä linjasi valmistelun periaatteista - Työ- ja elinkeinoministeriön verkkopalvelu \(tem.fi\)](#)

Työllisyyskatsaukset, Uusimaa: <https://www.ely-keskus.fi/ely-uusimaa-tyollisyyskatsaukset>

Työllisyyskatsaus, Uusimaa syyskuu 2021: [Työllisyyskatsaus Syyskuu 2021 \(ely-keskus.fi\)](#)

Työllisyyskatsaus, Suomi syyskuu 2021: [Työllisyyskatsaus Syyskuu 2021 \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen tarpeista: [Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista](#)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet: [varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf \(oph.fi\)](#)

Väestöliitto: (<http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus>)

Yhdenvertainen Suomi: [Yhdenvertainen Suomi – Valtioneuvoston toimintaohjelma rasmin torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi](#)